

Słabczyński, Tadeusz

XXI Ogólnopolska Konferencja Historyków Kartografii, Krasieczyn - Przemyśl - Lwów

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 47/1, 280-283

2002

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W dyskusji podsumowującej obrady podniesiono wartość organizowania ogólnopolskich konferencji naukowych o charakterze interdyscyplinarnym, poświęconych wybranym problemom szczegółowym, zgrupowanym w sesjach tematycznych. Pozytywnie oceniono także program tegorocznej konferencji oraz możliwość zapoznania się badaczy z wielu ośrodków naukowych z aktualnymi rezultatami badań, prowadzonych przez uczestników reprezentujących szerokie spektrum zainteresowań naukowych. Jednocześnie zwrócono uwagę na konieczność wydłużenia czasu przewidzianego w programie przyszłych konferencji na dyskusje po zakończeniu każdej z sesji tematycznych. Nie powinno to jednak spowodować poważnego zmniejszenia liczby zakwalifikowanych do wygłoszenia referatów, albo prowadzić do zmiany ustalonego już schematu organizacji konferencji z omawianego cyklu, w których nie przewiduje się organizowania sesji tematycznych równoległe w tym samym czasie, co uniemożliwia uczestnikom zapoznanie się z pełnym programem konferencji. Postulaty uczestników konferencji w kwestii wydłużenia czasu przewidzianego w programie na dyskusję zostaną uwzględnione przez Komitet Organizacyjny następnej konferencji naukowej z cyklu *Spoleczno-kulturowe aspekty medycyny i nauk przyrodniczych*, która odbędzie się w dniach od 6 do 9 czerwca 2002 r. w Karpaczu.

Imprezą towarzyszącą konferencji świeradowskiej była jednodniowa wycieczka do Pragi. Materiały z tegorocznej konferencji zostaną opublikowane we wrocławskim wydawnictwie naukowym Arboretum, w tomie 5 „Studiów z Dziejów Kultury Medycznej”, pod redakcją Bożeny Płonki-Syroki.

Bożena Płonka-Syroka
Instytut Historii UW.
Wrocław

XXI OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA HISTORYKÓW KARTOGRAFII, KRASICZYN – PRZEMYŚL – LWÓW

W dniach 26–30 września 2001 odbyła się XXI Ogólnopolska Konferencja Historyków Kartografii, a jej temat stanowiła *Kartografia Galicji 1772–1918*. Zorganizowana została przez Zespół Historii Kartografii Instytutu Historii Nauki PAN, przy czym oddzielnie należy odnotować osobisty wkład dr Wiesławy Wernerowej w przygotowanie tej konferencji.

Większość sesji (I–VII) miała miejsce w malowniczym otoczeniu XVII-wiecznego renesansowego zamku w Krasiczynie. Jedna sesja (VIII), podzielona na dwie części, odbyła się w Archiwum Państwowym w Przemyślu oraz w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie.

Konferencja zgromadziła ogółem ponad 90 uczestników. Przewodniczącym całości był prof. Stanisław Alexandrowicz, ale poszczególnym sesjom przewodniczyły także inne osoby. W otwarciu konferencji oprócz zgromadzonych uczestników brali także udział przedstawiciele władz miasta Przemyśla.

Wygłoszono 39 referatów, w tym 4 nie zgłoszone wcześniej i nie umieszczone w materiałach konferencji (*Streszczenia referatów*); nie zostały za to przedstawione 4 referaty wcześniej anonsowane. Z tego 20 referatów odnosiło się do rozmaitych zbiorów archiwalnych i bibliotecznych, 6 do poszczególnych map lub dokumentów, 3 do ogólnych problemów kartografii Galicji, 11 do wybranych zagadnień i analiz.

Na sesji inauguracyjnej opowiedziano o nieznanym rękopisie E. Romera dotyczącym wyznaczania wschodniej granicy Polski podczas rokowań pokojowych w Rydze (Zdzisław Pietrzyk) oraz zaprezentowano część bogatej kolekcji eksponatów zdjęć politycznych i wojskowych Galicji, pochodzących ze zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej (Jadwiga Bzinkowska). Do najcenniejszych z ponad 220 tytułów owej kolekcji należą mapy austriackie, wśród których wyróżniają się syntetyczno-kompilacyjne zdjęcia polityczne, topograficzne zdjęcia wojskowe i zdjęcia katastralne.

Sesja I, poświęcona „Mapom topograficznym i przeglądowym Galicji”, prezentowała m.in. referaty o kartografii wojskowej w monarchii austriackiej (Andrzej Konias), mapie Galicji Zachodniej H. Benedictiego z 1808 (Wiesława Mozolewska, Jerzy Ostrowski), austriackiej *Mapie Generalnej Europy Środkowej* 1:200 000 (Bogdan Horodyski), szkolnictwie i kartografii szkolnej w Galicji (Ewa Szykiewicz) oraz metodzie hipsometrycznej w kartografii austriackiej i jej wpływie na kartografię romerowską (Jerzy Ostrowski).

Na sesji II, zatytułowanej „Kataster galicyjski”, część referatów informowała o zbiorach archiwalnych z mapami katastralnymi w Archiwum Państwowym w Przemyślu (Bogusław Bogusia), Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym we Lwowie (Eugenia Lisowska) i Archiwum Państwowym w Katowicach (Roland Banduch), część natomiast poświęcona była ogólnej problematyce map katastralnych, w tym powstaniu, dziejom i stanowi zachowania galicyjskiego katastru gruntowego z połowy XIX w. (Janina Stoksik), próbie porównania katastru pruskiego i austriackiego (Janusz Gołaszewski) oraz programowi wspólnego opracowania informatora o tychże mapach w zbiorach archiwów polskich i ukraińskich (Monika Zub).

„Kartografia tematyczna Galicji” to zagadnienie kolejnej sesji. Obejmowała ona bardzo różnorodne problemowo referaty, jak np. o mapie Tatr z *Atlasu geologicznego Galicji* z 1911 (Zbigniew Wójcik), o geologicznej kartografii naftowej (Georgij Bojko, Zbigniew Wójcik), o mapach wyznaniowych i językowych Galicji opartych na spisie ludności 1900 (Jan Berger) i o kartografii Galicji jako tematyce uniwersyteckich prac magisterskich (Krzysztof Kossobudzki, Jerzy Ostrowski). Interesujące pole badań, jakie otwiera się przy badaniu kartografii prasowej,

ukazał referat o tematyce i formie graficznej map w krakowskim „Ilustrowanym Kurierze Codziennym” (Paweł Kowalski). Sesję zakończył komunikat o nieznanym mapie Galicji z 1869 (Georgij Bojko).

Ciekawa, choć może nie z punktu widzenia historii nauki, lecz raczej dla innych dziedzin badań, była sesja IV, dotycząca „Wykorzystania map Galicji w pracach naukowych i dokumentacyjnych”. Wystąpienie o wykorzystaniu katastru galicyjskiego w badaniach naukowych (Jacek Wolski) uwypukliło zwłaszcza jego użyteczność dla badań zmian struktury przestrzennej krajobrazu, wskazując zarazem na „wierzchołek góry lodowej”, bowiem niezwykle dokładność map katastralnych decyduje o ich przydatności zarówno dla geografów, hydrologów i etnografów, jak i archeologów, historyków oraz innych badaczy. Potwierdziły to w części referaty o przydatności kartografii austriackiej w badaniach nad obronnością ziem ruskich Rzeczypospolitej (Henryk Kotarski) oraz mapy Galicji Zachodniej A. Mayera von Heldensfelda do badań historycznego krajobrazu kulturowego (Andrzej Siwek). Zwrócono przy tym uwagę, iż zaprezentowana metoda porównawcza Wolskiego mogłaby np. posłużyć do ukazania degradacji obszarów wiejskich w czasach PRL (Stanisław Alexandrowicz). Podano też informację o ważniejszych zasobach archiwalnych źródeł kartograficznych i innych do badań historycznych w Polsce i Ukrainie oraz o pracach komputerowych nad przygotowaniem publikacji *Atlas historyczny Polski południowo-wschodniej (do 1939)* (Anna Krochmal).

Na sesji V, „Galicjana w kartograficznych zbiorach bibliotek”, zaprezentowano m.in. stan kartograficznych zbiorów o Galicji w Bibliotece Jagiellońskiej (Maria Urbaniec), Bibliotece Naukowej PAU i PAN w Krakowie (Ewa Niedziałkowska), Centralnej Bibliotece Geografii i Ochrony Środowiska w Warszawie (Grażyna Dudzicka, Irena Grzybowska), Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego (Mieczysław Kret), Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu (Krystyna Szykuła) oraz Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Wrocławiu (Roman Wytyczak).

Na sesji VI „Miscelanea” znalazły się takie tematy, jak schematyzmy diecezji przemyskiej jako źródło statystyczno-kartograficzne (Grzegorz Zamojski), mapa Beauplana jako poprzednik mapy topograficznej Ukrainy (Maria Wawryczyn) oraz Przemysł w zbiorach Archiwum Państwowego w Przemyślu (Elżbieta Laska, Monika Zub). Pokazano też faksymile XVII-wiecznej mapy Beauplana, wydane w 2000 r. w Kijowie przez Instytut Ukraińskiej Archeografii.

Sesja VII, przeznaczona głównie dla bibliotekarzy kartografów, obejmowała tylko wystąpienie o zastosowaniu formatu USMARC do opisów dokumentów kartograficznych (Lucyna Szaniawska).

Sesję VIII poświęcono „Zbiorom kartograficznym w wybranych archiwach Polski i Ukrainy”. W części „przemyskiej” sesji omówiono zbiory map i planów w Archiwum Państwowym w Przemyślu (Elżbieta Laska), w Archiwum Państwowym w Krakowie (Zbigniew Dyrdoń) i w Państwowym Archiwum Obwodu Iwanofrankowskiego (Kateryna Mytsan). Uzupełnienie tych referatów stanowiły wystąpienia o mapie twierdzy przemyskiej z archiwum wiedeńskiego (Michał Proksa) oraz o mapach twierdzy krakowskiej (Michał Cholewiński).

Tej części konferencji towarzyszyło otwarcie wystawy „Zbiory kartograficzne w zasobie Archiwum Państwowego w Przemyślu”, na której prezentowano m.in. osiemnastowieczne mapy kartografów niemieckich, austriackie mapy pocztowe i ogólne z XIX w., mapy katastru galicyjskiego z połowy XIX w., wojskowe mapy topograficzne austriackie i pruskie z przełomu XIX i XX w. oraz mapy gruntowe z XIX i XX w.

W części „lwowskiej” sesji omówione zostały zbiory kartograficzne Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego we Lwowie (Diana Pelc) i Archiwum Obwodu Lwowskiego (Wiaczesław Kucynda).

Konferencja wykazała, że mimo dziejowych kataklizmów ocalała znaczna część kartograficznych materiałów archiwalnych. Referenci i dyskutanci zwracali jednak uwagę na liczne niebezpieczeństwa, jakie czyhały na owe zbiory i ich stan, nie tylko podczas obu wojen światowych, lecz także po II wojnie światowej. W początkowych latach wiele bowiem z tych materiałów (jak np. mapy katastralne) uległo zniszczeniu wskutek działań władz PRL niższego szczebla i zaniedbań urzędników. Podkreślano rolę archiwistów, którzy uratowali wiele materiałów. Zwrócono też uwagę na aktualne problemy z przechowywaniem i przetwarzaniem materiałów archiwalnych.

Ważnym osiągnięciem konferencji było to, że w jednym miejscu i czasie spotkali się razem, prezentując zagadnienia zakreślone jej tematyką, badacze z różnych dziedzin zainteresowań i zawodów, w tym głównie historycy nauki, historycy, kartografowie, archiwiści i bibliotekarze. Byli także przedstawiciele bardzo wielu ośrodków. Dzięki temu zaistniała m.in. możliwość ukazania omawianej problematyki znacznie szerzej, z różnorodnego punktu widzenia.

Spotkanie to wykazało również przydatność badań z dziedziny historii nauki i archiwalnych dla poszczególnych regionów, m.in. poprzez zaktywizowanie tamtejszych środowisk, ukazanie im nowych możliwości badawczych i źródeł pozyskiwania materiałów.

Konferencja uświadomiła także, w jak różnych kierunkach mogą biec prace badawcze bazujące na dawnej kartografii, odzwierciedlając zarazem rozwój wielu dyscyplin naukowych. Ukazała przy tym daleko posuniętą specjalizację tematyczną w naukach historycznych. Jej znaczenie w pełni określi opublikowanie zgłoszonych materiałów, nawiązane kontakty naukowe, a przede wszystkim inspiracje badawcze, jakie przyniosła.

Tadeusz Ślabczyński
Instytut Historii Nauki PAN
Warszawa